

หญ้ารูซี่

เอกสารกำหนดแนะนำ

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ISBN 974-682-057-5

หย้ารุชี

ลิขสิทธิ์

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จัดพิมพ์โดย

กองปศุสัตว์สัมพันธ์ กรมปศุสัตว์

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0-2653-4493, 0-2653-4444 ต่อ 2431

โทรสาร 0-2653-4934

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

79 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2545 จำนวน 10,000 เล่ม

ผู้เรียบเรียง

นายจิระวัชร เข็มสวัสดิ์

นางฉายแสง ไผ่แก้ว

นางเกียรติสุรักษ์ โภคสวัสดิ์

นายวิรัช สุขสรานู

นายเกียรติศักดิ์ กล้าเอม

นายอัครศักดิ์ พลบำรุง

นายวีระศักดิ์ จิโนแสง

นางกานดา นาคมณี

กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์

โทร. 0-2653-4491, 0-2653-4444 ต่อ 3441, 3442

คำนำ

การเลี้ยงสัตว์ให้ได้ผลดีหรือประสบความสำเร็จ ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรเอง ที่ต้องเอาใจใส่ดูแลสัตว์เลี้ยงเป็นอย่างดี การเลี้ยงสัตว์นอกจากต้องมีพันธุ์สัตว์ และสุขภาพสัตว์ที่ดีแล้ว อาหารที่ใช้เลี้ยงนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเนื่องจากต้นทุนส่วนใหญ่มากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์เป็นค่าอาหาร ดังนั้นเกษตรกรที่รู้จักเลือกใช้อาหารที่ดี ราคาถูก จะช่วยลดต้นทุนการเลี้ยงสัตว์ได้มาก

สำหรับโคเนื้อ โคนม กระบือ แกะ ซึ่งเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องอาหารหลักที่ใช้เลี้ยงส่วนใหญ่ จะเป็นอาหารหยาบ หรือพืชอาหารสัตว์ โดยทั่วไป การปลูกพืชอาหารสัตว์ให้ได้ผลดีจำเป็นต้องพิจารณาเลือกชนิดของพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และมีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับเอกสารเผยแพร่ฉบับนี้จะเป็นการนำเสนอและแนะนำวิธีการปลูกและการใช้ประโยชน์ของหญ้ารัฐ เพื่อเป็นแนวทางให้เกษตรกรปลูกสำหรับใช้เลี้ยงสัตว์และผลิตเสบียงสัตว์จำหน่ายต่อไป

กรมปศุสัตว์

สารบัญ

	หน้า
หญ่ารูชี	1
ช่วงเวลาปลูก.....	2
การเตรียมดิน	3
การจัดหาเมล็ดพันธุ์	4
การปลูก	7
การใส่ปุ๋ย	7
การกำจัดวัชพืช.....	8
ต้นทุนการผลิต	9
การใช้ประโยชน์	9
- การตัดสด	11
- การปล่อยสัตว์ทะเลเลี้ยง	13
- การทำหญ้าแห้ง	14
- การทำหญ้าหมัก	17
สถานที่จำหน่ายพันธุ์พืชอาหารสัตว์ของกองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์	21

หญ้าารูชี

หญ้าารูชี (*Brachiaria ruziziensis*) เป็นหญ้าเขตร้อน ประเภทค้างปี มีลักษณะการเจริญเติบโต แบบกึ่งตั้งกึ่งเลื้อย สูง 60-100 เซนติเมตร ลำต้นกลม แข็งเรียวยาวเล็ก ไม่มีขน มีรากซึ่งแตกแขนงบริเวณโคนต้น ใบสีเขียวอ่อน อ่อนนุ่ม มีขนละเอียดคลุมทั้งด้านหน้าและหลังใบ ใบยาว 13-15 เซนติเมตร กว้าง 0.8-2.5 เซนติเมตร เจริญเติบโตได้ดี ในบริเวณที่ดอนที่มีฝนตกมากกว่า 1,000 มิลลิเมตร และในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ก็สามารถขึ้นได้ในดินอุดมสมบูรณ์ต่ำโดยเฉพาะในดินร่วนปนทราย หรือดินเหนียวที่มีการระบายน้ำดี ทนแล้งพอสมควร ไม่ทนต่อสภาพชื้นแฉะ และทนต่อการเหยียบย่ำของสัตว์

มีคุณค่าทางอาหารสัตว์สูง สัตว์ชอบกิน ลักษณะเด่นของหญ้ารูซี่ คือ สามารถผลิตเมล็ดได้มาก และเมล็ดมีความงอกสูงทำให้สะดวกต่อการขยายพันธุ์ เป็นผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปลูกหญ้ารูซี่อย่างแพร่หลายทั่วประเทศ

ลักษณะช่อดอกหญ้ารูซี่

ช่วงเวลาปลูก

ควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝน ประมาณ เดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม ถ้าปลูกล่าช้าหลังเดือนกรกฎาคม หญ้าจะชะงักการเจริญเติบโต ระบบรากจะไม่

แข็งแรง และต้นอ่อนบางส่วนตาย ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเป็นแปลงหญ้าในปีต่อไปได้ ส่วนภาคใต้ปลูกได้ประมาณ เดือน มิถุนายน - สิงหาคม

การเตรียมดิน

เริ่มเตรียมดินเมื่อฝนตกครั้งแรก ในช่วงต้นฤดูฝน ประมาณเดือนเมษายน ขณะที่ดินมีความชื้นเหมาะสม หรือหน้าดินมีความชื้นลึกประมาณ 30 เซนติเมตร โดยไถบุกเบิกเพื่อกลับหน้าดินและกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมดินอยู่ปล่อยทิ้งไว้ 3-4 สัปดาห์ หลังจากนั้นไถพรวนอีก 1-2 ครั้ง เพื่อทำลายวัชพืชที่ขึ้นมาใหม่ และปรับสภาพแปลงให้ราบเรียบ พร้อมทั้งทำให้ดินมีความละเอียดยิ่งขึ้น กรณีการปรับปรุงแปลงหญ้ารัฐเก่าควรไถพรวนทุก 3 ปี ในช่วงต้นฤดูฝนไม่จำเป็นต้องหว่านเมล็ด

ไถพรวน 2-3 ครั้ง ให้ดินละเอียดร่วนซุย

การจัดการเมล็ดพันธุ์

เมล็ดพันธุ์หญ้าที่มีจำหน่ายที่ ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์ และสถานีอาหารสัตว์ ทั่วประเทศตามรายละเอียดท้ายเล่ม โดยเปิดให้เกษตรกรสั่งจองได้ตั้งแต่เดือนมกราคม และรับเมล็ดพันธุ์ได้ตั้งแต่เดือนเมษายน เป็นต้นไป

การเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีจะช่วยให้การปลูกสร้างแปลงหญ้าประสบความสำเร็จ ควรคำนึงในการซื้อเมล็ดพันธุ์นั้นมีอยู่ด้วยกันหลายประการ เช่น ความงอก ความบริสุทธิ์ของเมล็ดพันธุ์ คือ เมล็ดพันธุ์งอกดี มีสิ่งเจือปนอยู่น้อย ถ้าเมล็ดพันธุ์มีสิ่งเจือปนมากเราจะซื้อเมล็ดได้แพงขึ้น หมายความว่าเราต้องจ่ายเงินซื้อสิ่งเจือปนด้วย และยังเป็นการแพร่วัชพืชด้วยถ้าสิ่งเจือปนนั้นเป็นเมล็ดวัชพืช เมล็ดที่ดีควรมีความงอกสูง ซึ่งสามารถทดสอบได้โดยนำเมล็ด 100 เมล็ดมาเพาะในกระบะทรายแล้วดูว่างอกกี่ต้น

การเปรียบเทียบราคาเมล็ดพันธุ์จากเปอร์เซ็นต์ความงอกของเมล็ดพันธุ์ จะทำให้ทราบราคาที่เหมาะสมของเมล็ดพันธุ์ที่งอกได้ ทำได้โดยใช้สูตร (100 X ราคา) / เปอร์เซ็นต์ ความงอก เช่น

เมล็ดพันธุ์ถุง ก. มีความงอก 70% ราคา กิโลกรัมละ 60 บาท

เมล็ดพันธุ์ถุง ข. มีความงอก 30% ราคา กิโลกรัมละ 30 บาท

ราคาเมล็ดพันธุ์ที่งอกได้ ถุง ก. = $(100 \times 60)/70 = 85.71$ บาท

ราคาเมล็ดพันธุ์ที่งอกได้ ถุง ข. = $(100 \times 30)/30 = 100$ บาท

ดังนั้นการซื้อเมล็ดพันธุ์จากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น จากกองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ความบริสุทธิ์ไม่ต่ำกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ และความงอกไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์

ลักษณะเมล็ดพันธุ์หญ้ารูซี่

การซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีความงอกดีนั้นนอกจากจะได้เมล็ดพันธุ์ราคาแพงแล้วยังทำให้หญ้างอกไม่สม่ำเสมอ ได้ผลผลิตน้อย หญ้ารูซี่ใน 1 กิโลกรัมมีเมล็ดประมาณ 225,000 เมล็ด ใน 1 ไร่ แนะนำให้ใช้เมล็ด 2 กิโลกรัม จะมีเมล็ดจำนวน 450,000 เมล็ด ถ้าเมล็ดมีความงอก 70 เปอร์เซ็นต์ก็แสดงว่าจะมีต้นงอก 315,000 ต้น ในขณะที่ถ้าเมล็ดมีความงอก 30 เปอร์เซ็นต์จะมีต้นงอกเพียง 135,000 ต้น

การปลูก

สามารถปลูกได้ด้วยเมล็ด หรือหน่อพันธุ์ แต่นิยมปลูกด้วยเมล็ด เนื่องจากสะดวก การปลูกด้วยเมล็ดสามารถปลูกโดยการหว่านหรือปลูกเป็นแถว ระยะระหว่างแถว 50 เซนติเมตร ใช้อัตราเมล็ด 2 กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกเป็นแถวจะสะดวกในการกำจัดวัชพืชมากกว่าการปลูกแบบหว่าน สำหรับการปลูกด้วยหน่อพันธุ์ ใช้ระยะปลูก 50 X 50 เซนติเมตร

การปลูกหน่อพันธุ์แบบโรยเป็นแถว ระยะระหว่างแถว 50 เซนติเมตร

การใส่ปุ๋ย

ควรใส่ปุ๋ยรองพื้นสูตร 15 - 15 -15 ในอัตรา 50-100 กิโลกรัมต่อไร่ และอาจใส่ปุ๋ยคอกร่วมด้วยเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน หลังจากนั้นต้องใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) หลังตัดทุกครั้งอัตรา 10 -20 กิโลกรัมต่อไร่ ขณะดินมีความชื้นเหมาะสม ในปีต่อไปควรใส่ปุ๋ยเช่นเดียวกันกับปีแรก โดยใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในช่วงต้นฤดูฝน

การกำจัดวัชพืช

ในระยะแรกของการปลูกถั่วมีวัชพืชมาก ควรมีการกำจัดวัชพืหลังปลูกหญ้า 2-4 สัปดาห์ ในแปลงที่ปล่อยสัตว์ลงแทะเล็มสัตว์จะเลือกกินหญ้าที่อ่อน อาจมีวัชพืชขึ้นมากต้องมีการกำจัดวัชพืช โดยการตัดปรับหลังปล่อยสัตว์แทะเล็ม

การกำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคนถอน

ต้นทุนการผลิต

การปลูกหนักรูซี่ 1 ไร่ จะเสียค่าใช้จ่ายในการผลิต ดังนี้

รายการ	ปีที่ 1	ปีที่ 2
1. ค่าจ้างเหมาเตรียมดิน (บาทต่อไร่)	400	-
2. ค่าวัสดุ (บาทต่อไร่) ปุ๋ยเคมี	1,330	1,330
ค่าเมล็ดพันธุ์	120	-
3. ค่าแรงงาน (บาทต่อไร่) ปลูก	150	-
หว่านปุ๋ย	100	100
กำจัดวัชพืช	400	-
เก็บเกี่ยว	423	423
4. ต้นทุนทั้งหมด (บาทต่อไร่)	2,923	1,853
5. ผลผลิตน้ำหนักแห้งเฉลี่ย (กิโลกรัมต่อไร่)	2,500	2,500
6. ต้นทุนการผลิต (บาทต่อกิโลกรัม)	1.16	0.74

ที่มา : ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์ปากช่อง, 2545

การใช้ประโยชน์

เริ่มตัดใช้ประโยชน์ครั้งแรก เมื่ออายุ 60 - 70 วัน หลังปลูกและตัดครั้งต่อไปทุก 30 - 45 วัน ในช่วงฤดูฝนหญ้าเจริญเติบโตได้เร็วอาจจะตัดใช้ประโยชน์ได้ที่อายุน้อยกว่า 30 วัน ผลผลิตและคุณภาพของหนักรูซี่จะสูงในช่วงฤดูฝน (พฤษภาคม-ตุลาคม) และผลผลิตจะลดลงมากในช่วงฤดูแล้ง (พฤศจิกายน - เมษายน) ผลผลิตในแต่ละภาคจะแตกต่างกันไป โดยเฉพาะ

หญ้ารูซี่ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้ง 2.0 - 2.5 ตันต่อไร่ มีโปรตีน 7 - 10 เปอร์เซ็นต์ เยื่อใย NDF 60 - 74 เปอร์เซ็นต์ ADF 35 - 37 เปอร์เซ็นต์ มีการย่อยได้ค่อนข้างสูงถึง 55 - 70 เปอร์เซ็นต์ หญ้ารูซี่สามารถนำมาใช้เลี้ยงสัตว์ได้หลายรูปแบบ เช่น ตัดสด ปล่อยสัตว์แทะเล็ม ทำหญ้าแห้ง และทำหญ้าหมัก

การปลูกหญ้ารูซี่ในสวนมะพร้าวทางภาคใต้

การตัดสด

การตัดสดอาจใช้เคียว หรือเครื่องตัดหญ้าแบบสะพายไหล่ การตัดสดใช้เลี้ยงสัตว์ในช่วงฤดูฝนมีผลผลิตสูง ควรมีการสำรองอาหารไว้ใช้ในช่วงแล้ง

สถานีอาหารสัตว์พัทลุงได้ใช้หญ้าที่ร่วมกับถั่วท่าพระสไตโล ตัดสดเลี้ยงโคพันธุ์ซาร์เบอรี่ (ตาก 1) เพศผู้ จำนวน 3 ตัว ในพื้นที่ 6 ไร่ แบ่งเป็นหญ้ารูซี่ 4 ไร่ ถั่วท่าพระสไตโล 2 ไร่ ให้โคกินหญ้ารูซี่วันละ 30 กิโลกรัมต่อตัว และให้กินถั่วท่าพระสไตโลวันละ 10 กิโลกรัมต่อตัว ปรากฏว่า โคโตได้วันละ 730 กรัม

หญ้ารูซี่อายุประมาณ 45 วัน ตัดด้วยเครื่องตัดหญ้าแบบสะพายไหล่

นำหญ้าที่จากแปลงไปใช้เลี้ยงสัตว์

การปล่อยสัตว์แทะเล็ม

กรณีโคนมที่มีการให้อาหารข้นตามผลผลิตน้ำนมที่ได้ ใช้พื้นที่ปล่อยสัตว์แทะเล็ม 1 ไร่ต่อตัว โดยแบ่งแปลงออกเป็น 3 ส่วน ใช้ปล่อยโคแทะเล็ม 1 ส่วน อีก 2 ส่วนใช้สำหรับทำหญ้าแห้งหรือหญ้าหมักเพื่อสำรองไว้ใช้ในช่วงที่ขาดแคลนหญ้าสด

สำหรับโคนเนื้อ ใช้พื้นที่แปลงหญ้า 1.5 - 2.0 ไร่ต่อตัว โดยแบ่งพื้นที่ครึ่งหนึ่งใช้ปล่อยสัตว์แทะเล็ม อีกครึ่งหนึ่ง ใช้ทำหญ้าแห้ง หรือหญ้าหมักเก็บไว้ใช้ในช่วงที่ขาดแคลนหญ้าสด ควรจัดการปล่อยสัตว์แทะเล็มแบบหมุนเวียน โดยแบ่งแปลงหญ้าออกเป็นแปลงย่อย 6 แปลง และปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มแปลงย่อยละ 5 - 7 วัน

โคแทะเล็มแปลงหญ้ารีซี

การทำหญ้าแห้ง

ช่วงที่เหมาะสมในการทำหญ้าแห้งคือ ช่วงปลายฝน หรือระยะฝนทิ้งช่วง (มิ.ย. - ต.ค.) การตัดหญ้าทำแห้งควรตัดที่อายุประมาณ 30 วัน ผึ่งหญ้าที่ตัดแล้วตากไว้ในแปลงโดยกระจายกองหญ้าทุกวันๆ ละ 2 - 3 ครั้ง เพื่อให้หญ้าได้รับแสงแดดมากที่สุด หญ้าจะแห้งได้เร็ว และขนย้ายออกจากแปลงเร็วที่สุด หญ้าที่เหมาะสมทำหญ้าแห้งอัดฟ่อนควรมีความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์ สามารถตรวจสอบโดยใช้เล็บมือขูดลำต้นหญ้า ถ้าผิวลำต้นหญ้าไม่หลุดออกแสดงว่าหญ้ามีความชื้นน้อยเหมาะที่จะอัดฟ่อนได้

การใช้รถแทรกเตอร์ติดอุปกรณ์เกลี่ยกระจายและรวมกองหญ้า

การนำหญ้าแห้งมาอัดฟ่อนทำได้หลายวิธี

1. อัดโดยใช้ลั้งไม้สี่เหลี่ยม ขนาดกว้าง 35 เซนติเมตร ยาว 70 เซนติเมตร สูง 35 เซนติเมตร โดยใช้แรงงาน 1 - 2 คน อัดหญ้าได้ชั่วโมงละ 3 - 5 ฟ่อน น้ำหนัก 10 - 12 กิโลกรัม

2. ใช้เครื่องอัดหญ้าขนาดเล็ก (8 - 10 แรงม้า) ใช้แรงงาน 4 คน อัดหญ้าแห้งได้ชั่วโมงละ 60 ฟ่อน น้ำหนักประมาณ 15 กิโลกรัม

3. เครื่องอัดหญ้าชนิดติดตั้งรถยนต์แทรกเตอร์ ใช้แรงงานคน 2 คน อัดหญ้าแห้งได้ชั่วโมงละ 150 ฟ่อน น้ำหนักประมาณ 20 กิโลกรัม

การเก็บหญ้าแห้งที่อัดฟ่อนแล้วต้องใช้ไม้หรือท่อนไม้รองพื้นไม่ให้ฟ่อนหญ้าสัมผัสดินโดยตรงและเรียงฟ่อนหญ้าให้เป็นระเบียบในโรงที่ระบายอากาศได้ดี มีหลังคาและผนังมิดชิดกันฝนได้

การอัดหญ้าแห้งด้วยลั้งไม้สี่เหลี่ยม

การอัดหญ้าแห้งด้วยเครื่องอัดหญ้าชนิดติดท้ายรถแทรกเตอร์

การทำหญ้าหมัก

ในช่วงเดือน กรกฎาคม และ กันยายน หญ้าจะมีผลผลิตมาก อาจสำรองอาหารไว้ในรูปหญ้าหมัก โดยมีหลุมหมัก หรือภาชนะที่บรรจุพืชหมัก ได้หลายรูปแบบ เช่น หมักแบบกองบนพื้น หลุมหมักแบบราง เป็นต้น

ในเกษตรกรรายย่อยสามารถทำหญ้าหมักโดยการใช้อุ้งหรือใช้กระสอบพลาสติกสาน โดยมีวิธีการทำดังนี้

1. ตัดหญ้าที่อายุ 30 - 45 วัน
2. หั่นให้มีขนาดเล็กลงด้วยเครื่องตัดหญ้า ขนาดความยาว 2 - 3 เซนติเมตร
3. บรรจุลงในอุ้งหรือกระสอบพลาสติกสาน (ใช้กระสอบที่ใช้แล้วก็ได้) อัดให้แน่นพร้อมกับมัดหรือเย็บปากอุ้งให้สนิท

หญ้าหมักแบบกองพื้น

หลุมหมักแบบราง

4. กรณีใช้กระสอบพลาสติกสานให้หุ้มกระสอบพลาสติกสานด้านนอกด้วยพลาสติกบางใส ให้มัดชิดอีกชั้นหนึ่ง เพื่อป้องกันอากาศจากภายนอกซึมเข้าข้างในกระสอบฯ ประมาณ 3 สัปดาห์ สามารถนำมาเลี้ยงสัตว์ได้

5. เกษตรกรไม่ควรเก็บไว้นานจนเกินไป เพราะถุงหรือกระสอบอาจจะถูกมด แมลงต่างๆ หรือหนูกัดทำลายทำให้เสียหายได้

หญ้าหมักในถุงพลาสติกดำ ขนาด 30 x 40 นิ้ว

หญ้าหมักในถุงพลาสติกสาน

สถานที่จำหน่ายพันธุ์พืชอาหารสัตว์ของกองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์

1. ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์ขอนแก่น	ต.ท่าพระ อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40260	โทร. 0-4326-1123
2. ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์สระแก้ว	อ.คลองหาด จ.สระแก้ว 27260	โทร. 0-3425-1755
3. ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์ปากช่อง	อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา 30130	โทร. 0-4431-1612
4. ศูนย์วิจัยอาหารลำปาง	อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190	โทร. 0-5422-2695
5. ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์เพชรบุรี	ต.สามพระยา อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี 76120	โทร. 0-3247-2390
6. ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์นครศรีธรรมราช	อ.ร่อนพิบูลย์ จ.นครศรีธรรมราช 80130	โทร. 0-7534-7339
7. ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์นครราชสีมา	ต. ปณ. 2 อ.เมือง จ.นครราชสีมา 96000	โทร. 0-7351-2751
8. ศูนย์วิจัยอาหารสัตว์ชัยนาท	อ.สรรพยา จ.ชัยนาท 17150	โทร. 0-5641-1162
9. สถานีอาหารสัตว์สกลนคร	ต.เขียงเครือ อ.เมือง จ.สกลนคร 47000	โทร. 0-4271-4299
10. สถานีอาหารสัตว์หนองคาย	อ.เมือ จงหนองคาย 43000	โทร. 0-4242-1373
11. สถานีอาหารสัตว์เลย	อ.วังสะพุง จ.เลย 42130	โทร. 0-4281-2839
12. สถานีอาหารสัตว์สุพรรณบุรี	อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี 72180	โทร. 0-1946-5731
13. สถานีอาหารสัตว์เชียงราย	ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100	โทร. 0-5370-2213
14. สถานีอาหารสัตว์แพร่	อ.ร้องกวาง จ.แพร่ 54140	โทร. 0-5452-2268
15. สถานีอาหารสัตว์พิจิตร	ต.วังสำโรง อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร 66110	โทร. 0-5661-3526
16. สถานีอาหารสัตว์เพชรบูรณ์	อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000	โทร. 0-5672-1558
17. สถานีอาหารสัตว์เชียงใหม่	อ.เชียงใหม่ จ.มหาสารคาม 4416	โทร. 0-4378-1322
18. สถานีอาหารสัตว์ประจวบคีรีขันธ์	อ.กุยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ 77150	โทร. 0-3268-1990
19. สถานีอาหารสัตว์กาญจนบุรี	ต. ปณ. 28 อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี 71180	โทร. 0-3453-1063
20. สถานีอาหารสัตว์บุรีรัมย์	อ.ปะคำ จ.บุรีรัมย์ 31220	โทร. 0-4464-6077
21. สถานีอาหารสัตว์อุดรธานี	อ.กุดจับ จ.อุดรธานี 41250	โทร. 0-4229-1206
22. สถานีอาหารสัตว์ชุมพร	ต.สลุย อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร 86140	โทร. 0-4461-1063
23. สถานีอาหารสัตว์สุราษฎร์ธานี	ต. ปณ. 18 อ.พุนพิน จ.สุราษฎร์ธานี 84150	โทร. 0-1270-0277
24. สถานีอาหารสัตว์ตรัง	อ.เมือง จ.ตรัง 92190	โทร. 0-7528-4150
25. สถานีอาหารสัตว์สตูล	อ.ควนกาหลง จ.สตูล 91130	โทร. 0-7479-7070

26. สถานีอาหารสัตว์พัทลุง	ด.เขาย่า อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง 93190	โทร. 0-7468-9143
27. สถานีอาหารสัตว์สุโขทัย	อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย 64160	โทร. 0-5561-2874
28. สถานีอาหารสัตว์กาฬสินธุ์	ต.ปทุม. 13 อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 46000	โทร. 0-4381-3295
29. สถานีอาหารสัตว์นครพนม	อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม 48120	โทร. 0-4258-1285
30. สถานีอาหารสัตว์ยโสธร	อ.คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร 35110	โทร. 0-4571-1269
31. สถานีอาหารสัตว์ทุ่งกุลาร้องไห้	อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด 45130	โทร. 0-4358-1454

เลี้ยงสัตว์ให้ได้ดี จะต้อง

- สัตว์พันธุ์ดี
- อาหารดี
- โรคเรื้อรัง
- การจัดการ (การเลี้ยงดู) ดี
- การควบคุมป้องกันโรคดี

มีปัญหาในการเลี้ยงสัตว์ ปรึกษาได้ที่
สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด
สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ